

складності робіт, обов'язків, що виконує працівник, та його кваліфікації.

На запитання «*Чи вважаєте Ви, що систему оплати праці, яка використовується у компанії, в якій Ви працюєте, потрібно змінювати?*» респонденти відповіли: «так» — 59 %; «ні» — 24 %; «важко відповісти» — 17 %.

Отже, результати опитування засвідчили, що:

— більшість респондентів, котрі взяли участь в анкетуванні, вважають систему оплати праці, що використовується на підприємствах, несправедливою та непрозорою;

— на більшості вітчизняних підприємств, на яких працюють респонденти, не забезпечується гідний рівень заробітної плати;

— у багатьох випадках заробітна плата не залежить ні від складності робіт і обов'язків, ні від кваліфікації працівників;

— більшість респондентів вважають, що система оплати праці, що використовується на підприємстві, потребує зміни чи коригування.

У зв'язку з цим політика оплати праці більшості вітчизняних підприємств, з одного боку, не сприяє залученню та утриманню компетентних, мотивованих працівників, формуванню їхньої лояльності та соціальної відповідальності. З другого боку, усе вище сказане вказує зі свого боку на низьку соціальну відповідальність держави, власників і керівників як суб'єктів соціально-трудових відносин у сфері оплати праці.

О. Г. Брінцева, аспірант,
кафедра теоретичної і прикладної економіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвинуте громадянське суспільство є невід'ємною складовою всіх демократичних правових держав світу. В умовах демократії держава поступається частиною своїх повноважень у державній та управлінській сферах соціальної життєдіяльності інститутам громадянського суспільства. Очевидно, що сильна держава неможлива без розвинутого громадянського суспільства, яке стає дієвим чин-

ником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою в межах правового поля.

В сучасній науковій літературі не існує єдиної думки щодо чітких критеріїв визначення інституту громадянського суспільства. Тому постійно виникають дискусії щодо того, чи відносити до них політичні партії, органи місцевого самоврядування тощо, оскільки вони перебувають «на межі» суспільних, громадських державних відносин і виступають своєрідними посередниками між суспільством і державою. *Інститут громадянського суспільства* можна визначити як специфічну форму самоорганізації громадян, котрі регулюють процеси поза сферою діяльності держави, керуючись певними нормами і правилами [1]. Згідно з *Концепцією сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства*, до інститутів громадянського суспільства належать: громадські організації, професійні і творчі спілки, організації роботодавців, благодійні організації, релігійні організації, недержавні засоби масової інформації та інші невідприємницькі товариства і установи.

Соціальна відповідальність інститутів громадянського суспільства — це їх відповідальність перед суспільством за свою діяльність. Узагальнено відповідальність виявляється у використанні лише таких способів досягнення статутних цілей, які не завдають шкоди людям, природі, суспільству. Основними формами соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства є юридична, моральна, політична, громадянська, професійна, екологічна та ін. Формами прояву *юридичної* соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства є дотримання законодавчих і нормативних актів, що діють на території України. *Моральна* соціальна відповідальність інститутів громадянського суспільства передбачає розширений рівень відповідальності порівняно з юридичною відповідальністю, тому що крім дотримання правових норм, вона передбачає врахування в діяльності високих моральних норм і принципів. *Політична* соціальна відповідальність інститутів громадянського суспільства передбачає участь у політичному житті країни, діяльності політичних партій та співпрацю з державними органами. *Громадянська* соціальна відповідальність інститутів громадянського суспільства передбачає розширений рівень відповідальності порівняно з політичною та передбачає участь у законодавчому процесі, громадських обговореннях з питань прийняття законодавчих і нормативних актів, сприяння збереженню громадянських прав і свобод. *Професійна* соціальна відповідальність інститутів громадянського су-

спільства полягає у забезпеченні виконання мети створення організації, передбаченої її Статутом, здійсненні діяльності якісно, залученні компетентних працівників до складу її структурних підрозділів, наданні консультаційних порад на високому професійному рівні. *Екологічна* соціальна відповідальність інститутів громадянського суспільства передбачає здійснення професійної діяльності, спрямованої на виконання статутних цілей, не наносячи шкоди довкіллю, дотримуючись ощадливого використання природних ресурсів, дбаючи про природу та гарантуючи її збереження в процесі здійснення своєї діяльності.

Соціальна відповідальність інститутів громадянського суспільства реалізується передусім через їх взаємодію з органами державної влади, громадянами, з іншими організаціями, з бізнесом.

Згідно з міжнародними оцінками, громадянське суспільство в Україні залишається неконсолідованим і значно відстає від громадянського суспільства європейських країн у цілому та постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи зокрема. За оцінкою авторитетного рейтингу міжнародної організації «FreedomHouse», Україна тривалий час за рівнем політичних прав і громадянських свобод отримувала оцінку лише «частково вільної» країни, але у 2005—2009 рр. її рейтинг піднявся й утримувався на рівні оцінки «вільної» країни — єдиної на пострадянському просторі, окрім країн Балтії. Рейтинг громадянських свобод України у 2011 р. знизився з 2 до 3, а її статус — від «вільної» до «частково вільної» [2]

Кількість громадських організацій, зареєстрованих органами виконавчої влади та органами юстиції з часу набуття чинності Закону України «Про об'єднання громадян» (№ 2460—ХІІ від 16 червня 1992 р.) щорічно збільшувалась. Станом на 1 січня 2011 р. в Україні діяло 3529 об'єднань громадян, легалізованих Міністерством юстиції України (збільшення порівняно з 2009 р. становило + 7,6 %, порівняно з 1996 р. — у 4,8 разу), з них 3344 — громадські організації. Діяльність громадських організацій охоплює практично всі сфери суспільного життя України. У 2010 р. у їхній структурі за спрямуванням і видами діяльності найбільша частка — 16,7 % припадала на оздоровчі та фізкультурно-спортивні об'єднання; 10,4 % — на об'єднання професійної спрямованості; 9,6 % — на молодіжні організації [3, с. 6—8].

Серйозними проблемами, які перешкоджають ефективній діяльності інститутів громадянського суспільства в Україні є: 1) непрозорі процедури державного фінансування громадських орга-

нізацій в Україні та його низька частка в структурі фінансування; 2) невідповідність чинного законодавства про громадські організації європейським стандартам регулювання організаційно-правових засад їх функціонування, несприятливе законодавче середовище для розвитку громадянського суспільства; 3) низький рівень інформованості громадян про громадські організації та зацікавленості в участі їх діяльності; 4) низький рівень довіри громадян до інститутів громадянського суспільства.

Процедури державного фінансування громадських організацій в Україні, на жаль, є непрозорими, про що свідчить непоширеність конкурсів при розподілі державної фінансової підтримки. Відсутність законодавчо визначених, чітких принципів, цілей та процедур планування і розподілу державної фінансової підтримки для громадських організацій призводить до того, що органи державної влади здійснюють фінансування громадських організацій на власний розсуд, часто не керуючись при цьому інтересами суспільства, не надаючи підтримки тим організаціям, діяльність яких дійсно спрямована на надання допомоги окремим групам населення, які через обставини, що склалися, дійсно її потребують. У 2010 р. у державному бюджеті України було передбачено 187,5 млн грн для фінансової підтримки окремих організацій громадянського суспільства (переважно, громадських організацій). Для розподілу цих коштів лише 3 із 65 центральних органів виконавчої влади проводять конкурси [4]. У структурі фінансування громадських організацій частка державного фінансування в Україні низька: у 1996 р. вона становила 12,6 %; у 2009 р. — 4,4 %, у 2010 р. — 8,0 %. Для порівняння: 40—60 % річного бюджету пересічної громадської організації країн ЄС складає державна фінансова підтримка; у країнах Східної Європи на підтримку проектів організацій громадянського суспільства витрачається приблизно 2—3 % видаткової частини держбюджету [5, с. 13].

Наведені факти переконливо свідчать, що в Україні склалося *несприятливе законодавче середовище для розвитку громадянського суспільства*. Для вирішення цієї проблеми необхідне спрощення процедури легалізації громадських організацій, надання податкових стимулів для діяльності організацій громадянського суспільства та їх підтримка з боку індивідуальних і корпоративних донорів; забезпечення правових можливостей для існування організації за рахунок здійснення господарської діяльності; застосування конкурсних процедур під час розподілу фінансової підтримки громадських організацій; удосконалення процедури залучення інститутів громадянського суспільства до формування та реалізації державної політики.

Ще одним проблемним аспектом в діяльності інститутів громадянського суспільства є *низький рівень інформованості про громадські організації та зацікавленості участі в їх діяльності*. На жаль, засоби масової інформації недостатньо висвітлюють роль інститутів громадянського суспільства у соціальному житті громадян. Для формування позитивної громадської думки необхідно проводити на телебаченні зустрічі, «круглі столи», дискусії представників громадських організацій з представниками гілок влади.

Існуючий *низький рівень довіри громадян до інститутів громадянського суспільства* більшою мірою зумовлений тим, що діяльність значної кількості громадських організацій є непрозорою та пов'язана в основному з реалізацією особистих інтересів її засновників; має ситуативний, локальний, несистемний і нетривалий характер. Тому такі громадські організації неспроможні бути соціальним індикатором місцевої або регіональної проблематики і, відповідно, стратегічними партнерами органів влади у вирішенні соціальних проблем.

Таким чином, діяльність інститутів громадянського суспільства в Україні через наявність вищезазначених проблем, на жаль, не можна вважати соціально відповідальною. В цих умовах саме підвищення громадської свідомості населення може стати тим вирішальним чинником, який сприятиме здійсненню соціально відповідальної діяльності інститутами громадянського суспільства. Однак, стимулювання громадської активності населення має певною мірою взяти на себе держава. Першочерговими завданнями для цього є доведення до свідомості людей через засоби масової інформації необхідності самостійно захищати власні інтереси, що можна реалізувати через об'єднання громадян; удосконалення процедури взаємодії органів влади з інститутами громадянського суспільства; створення сприятливих умов для діяльності об'єднань громадян тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайловська О. Держава і розвиток інститутів громадянського суспільства [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=40&c=788>
2. Freedom in the World 2011. Survey Release [Electronic resource] — Access mode: http://www.freedomhouse.org/images/File/fiw/FIW_2011_Booklet.pdf
3. *Громадські організації в Україні: Статистичний бюлетень за 2010 рік.* — К.: Державний комітет статистики України, 2011. — 152 с.

4. *Дослідження державної фінансової підтримки громадських організацій України, проведене Українським незалежним центром політичних досліджень у 2010 році.* [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.ucipr.kiev.ua/files/books/finance_NGO_2010.pdf

5. *Біла книга.* Реформування законодавчого середовища для розвитку громадянського суспільства в Україні. — К.: ПРООН, 2011. — 32 с.

А. В. Ільєнко, асистент,
кафедра економіки праці та управління персоналом,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ: РОЛЬ РОБОТОДАВЦЯ ТА НАЙМАНОГО ПРАЦІВНИКА

В умовах глобалізації економіки зростає рівень конкуренції приватного бізнесу у боротьбі за споживача. Соціальна відповідальність бізнесу або корпоративна відповідальність бізнесу (КСВ), як соціальний феномен, надає конкурентні переваги організації у боротьбі як за ринки збуту, так і за висококваліфікований персонал.

У науковій літературі існує багато підходів до визначення соціальної відповідальності бізнесу. За версією Світової ради компаній зі сталого розвитку, КСВ — це довгострокове зобов'язання компаній поводитися етично та сприяти економічному розвитку, одночасно покращуючи якість життя працівників та їх родин, громади й суспільства загалом.

За визначенням організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСД), сталий розвиток передбачає збалансованість економічних, соціальних та екологічних цілей суспільства, інтеграцію їх у взаємовигідні приписи та підходи (policies and practices).

Щоб зрозуміти сутність соціальної відповідальності бізнесу, необхідно розглянути складові КСВ. На нашу думку, необхідно розрізняти структуру соціальної відповідальності бізнесу з точки зору роботодавця та найманого працівника.

КСВ, з точки зору роботодавця (організації), включає:

— *відповідальність за якість продукції та наданих послуг.* КСВ полягає у відповідності стандартам вибраним організацією для дотримання, як національним, наприклад ДСТУ, так і міжнародним, наприклад ISO 9000, ISO 14000 тощо. Стандарти можуть стосуватися лише якості продукції (запроваджуються СТУ в ор-